

illegal migration (emigration of persons and illegal trade) on the border between the Republic of Poland and the Ukrainian SSR has not yet become the object of scientific research. It is concluded that the Ukrainian and foreign historiography drew attention to the refugees because «the border of Riga» only in the context of the study of the Holodomor of 1932–1933.

Key words: the illegal migration, refugees, the Republic of Poland, the Holodomor of 1932–1933, USSR.

УДК 92(477.73)

Андрій Кожанов, Олена Шипотілова

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ НА МИКОЛАЇВЩИНІ (1989–1996 РР.)

У статті проаналізовано джерельну базу дослідження історії Народного Руху України на території Миколаївської обл., здійснено спробу первинної систематизації та класифікації наявних джерел, з'ясування специфіки та ступеня достовірності представленої інформації. Встановлено, що проблема зародження та діяльності Миколаївської крайової організації Народного Руху України має достатнє джерельне забезпечення.

Ключові слова: Рух, Миколаївська крайова організація НРУ, рухівці, джерела, документи.

Питання діяльності громадсько-політичних організацій 1980–1990-х рр. становлять науковий та практичний інтерес, пов'язаний із осмисленням і використанням набутого історичного досвіду в процесі державотворення. У цьому сенсі досить цікавим видається приклад Народного Руху України (далі – НРУ). Пройшовши шлях від неформального об'єднання до впливової політичної партії, Рух зумів консолідувати націонал-патріотичні сили в складних умовах компартійно-радянської системи. Попри значну увагу істориків до проблем становлення та діяльності цієї організації, досі бракує спеціальних досліджень стосовно джерельної бази вивчення НРУ, в тому числі його регіональних структур.

Серед нечисленних публікацій, присвячених окресленій проблемі зазначимо роботу О. Шановської, яка виділила чотири групи джерел з історії НРУ: літературні пам'ятки; документальні джерела; матеріали преси та періодичних видань; документи і матеріали приватного, індивідуального походження [1, с. 182–183]. Наявний комплекс представлений сукупністю програм, заяв, декларацій та інших документів про розбудову, вектори розвитку і напрями роботи організації.

Певну специфіку та інформативний потенціал преси, видань приватного, індивідуального походження у вивченні проблеми внутрішньопартійної кризи Народного Руху впродовж 1997–2002 рр. відмічав і дослідник С. Овсієнко [2, с. 204].

Метою пропонованої статті є аналіз джерельної бази з історії НРУ на території Миколаївщини (1989–1996 рр.).

Наявні джерела, котрі містять відомості про громадсько-політичну діяльність Миколаївської крайової організації (далі – МКО) НРУ) в досліджуваній період, доцільно поділити на наступні групи: архівні матеріали; опубліковані документи; матеріали засобів масової інформації; джерела особового походження (спомини учасників національного руху та активістів організації).

До першої групи віднесені матеріали, зосереджені у Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України), Центральному державному архіві громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), Державному архіві Миколаївської області (далі – Держархіві Миколаївської обл.). Матеріали архівних фондів віддзеркалюють різні аспекти діяльності Руху.

У ЦДАВО України міститься фонд «Адміністрація Президента України Л. М. Кравчука. 1991–1997 рр.» (Ф. 5233). У справі 19 знаходяться витяги з ухвал конференції МКО НРУ від 22 листопада 1992 р. з низкою пропозицій, які член Руху, О. Малицький направив до секретаріату Президента України [9].

Серед матеріалів ЦДАГО України значний інтерес представляє інформація фонду № 1 «Центральний Комітет Комуністичної партії України». У ньому зосередженні документи, що розкривають суспільно-політичні обставини становлення НРУ, заходи протидії компартійно-радянських органів демократичному руху в 1989–1991 рр., у тому числі в Миколаївському регіоні [3].

Фонд 270 ЦДАГО України «Громадське об'єднання – Народний Рух України» складається із двох описів. Перший опис фонду налічує сорок п'ять справ, які містять матеріали щодо проекту

програми НРУ, його установчого з'їзду, проведення масових політичних заходів [4], референдумів 1991 р., ухвали Центрального проводу НРУ від 20 липня 1991 р. [5], про участь Руху у виборах Президента України тощо [6]. В описі вміщені листи трудових колективів, окремих громадян, що надійшли до редакції газети «Літературна Україна» на підтримку проекту програми НРУ за перебудову з Миколаївської обл. (спр. 61) [7], реєстр груп підтримки НРУ від областей України, союзних республік, з-за кордону (спр. 17) [8]. Другий опис фонду № 270 присвячений інформаційно-довідковим виданням Центрального проводу НРУ та його регіональним організаціям (1989–1998 рр.).

Важливе значення для розуміння місцевої специфіки формування і діяльності Руху має інформація Держархіву Миколаївської обл. Передусім йдеться про фонди Р-6077 «Миколаївська обласна екологічна асоціація «Зелений світ» 1988–1990 рр.»; П-7 «Миколаївський обласний комітет Комуністичної партії України, обком КПУ, м. Миколаїв»; Р-992 «Виконавчий комітет Миколаївської обласної Ради народних депутатів 1987–1991 рр.».

Фонд Р-6077 складається із 12 справ і вміщує відомості про регіональне відділення «Зеленого світу», члени якого ініціювали створення осередку НРУ на Миколаївщині. Матеріали про його діяльність знаходяться у справах: № 1 – установчі та організаційні документи Миколаївської обласної асоціації «Зелений світ» (протокол Установчих зборів, програма, статут, списки членів) [10]; № 2 – списки членів обласної екологічної асоціації, II філій та комісій за 1989 р. [11]; № 3 – відкриті листи членів обласної екологічної асоціації до колективу ВО «Екватор» про зупинення подальшого будівництва Південноукраїнської АЕС [12]; № 8 – пропозиції, рекомендації, матеріали до сесій Миколаївської обласної Ради народних депутатів, підготовлені екологічною асоціацією [13]; № 11 – резолюції мітингів, зборів мешканців, колективів підприємств, громадських організацій про заборону будівництва Ташлицького і Олександрійського водосховищ, 4–5 блоків Південноукраїнської АЕС та ін. [14]; № 12 – вирізки статей із газет членів обласної екологічної асоціації [15]. Зазначені матеріали фонду проливають світло на процес становлення Миколаївської крайової організації НРУ, списки перших активістів крайового Руху, заходи щодо екологічної безпеки в області, стосувались перебігу виборчих баталій у 1990 р.

Науковий інтерес викликає й низка документів фонду П-7. Матеріали справ № 163, 196, 222, 273 відбивають зміст взаємовідносин між обласною компартійною верхівкою та громадськими активістами періоду кінця 1980 – початку 1990-х рр. [16].

У справі № 269 містяться документи щодо Всесоюзного референдуму 17 березня 1991 р. [17], які свідчать, що МКО НРУ виступала проти збереження СРСР, проводила в області відповідні агітаційні заходи.

У матеріалах комісії Миколаївської обласної Ради народних депутатів з питань гласності, засобів масової інформації та зв'язків з громадськими організаціями відображено реакцію обласного керівництва на проведення зборів ініціативної групи зі створення Народного Руху України. Партійними функціонерами розроблено спеціальні рекомендації, що мали на меті не допустити оформлення опозиційної організації та нейтралізувати «деструктивні елементи» у регіоні [18]. Інформація зі справи № 4832 свідчить, що саме миколаївські рухівці першими в області засудили дії ДКНС у серпні 1991 р., ініціювавши збір підписів з відповідними вимогами до голови Верховної Ради УРСР Л. Кравчука [19].

Окрім того, фонд Р-992 містить протоколи виборчих комісій з виборів народних депутатів 4–15 березня 1990 р., всесоюзного референдуму 17 березня 1991 р., протоколи з підсумками парламентських виборів 1994 р. у Миколаївській області [20].

Важливу інформацію про особливості становлення МКО НРУ знаходимо в архіві Миколаївського крайового Руху, який зберігається в офісі самої організації. Фонд складається з 23 справ та зібраний у хронологічній послідовності. Справи 1–3, 5–9, 11, 13 репрезентують відомості стосовно процесу зародження НРУ на Миколаївщині, протоколи конференцій, виклади дискусій, які відбувалися на засіданнях, протоколи засідань районних організацій, свідчення про реєстрацію об'єднання, маніфести, заклики, ухвали, заяви, листи, списки членів крайового Руху, анкети делегатів конференцій тощо. Справа № 4 присвячена організації походів «Буг – козацька річка» у рамках Всеукраїнського походу «Дзвін» [21].

Матеріали справи № 10 охоплюють різні аспекти політичної діяльності крайового Руху. Зокрема у ній знаходяться документи щодо участі організації у парламентських виборах 1994 р. У контексті дослідження цінність становлять дані соціологічних опитувань серед населення Ленінського та Центрального районів міста Миколаєва, телефонне опитування на предмет довіри громадян до діяльності рухівців упродовж виборчої кампанії 1994 р. [22]. Справа № 12 містить документи громадського комітету підтримки та утвердження Конституції України [23].

Одним із пріоритетних напрямів роботи МКО НРУ є просвітницько-благодійна діяльність. В окремих справах (14–15) міститься інформація щодо «Соціального проекту «Діти України»,

зокрема, статистичні дані про кількість учасників проекту, документ-концепцію за яким реалізовувались його положення, листи до голови крайового Руху з проханням залучити школярів сіл, селищ, міст області до участі у культурній програмі. У справі № 16 знаходяться відомості про Молодіжний осередок Руху [24].

В умовах відсутності джерел з історії районних та міських осередків НРУ, неабияку цінність для дослідження винесеної у заголовок проблеми становлять приватні архіви безпосередніх учасників національно-визвольного руху. Для прикладу згадаємо приватний архів активіста Первомайської районної організації НРУ В. Кучеренка. Попри те, що представлені документи (протоколи, звернення, ухвали) не фондовані, що ускладнює їх уведення до наукового обігу, відображають важливу інформацію про масштаби та форми вираження демократичного поступу на місцевому рівні [25].

Наступну групу джерел становлять опубліковані матеріали, більшість яких розміщено у низці збірників документів [26].

У 2000 р. редакція щорічника «Україна. Наука і культура» на чолі з О. Сергієнком підготувала і видала книгу «Три дні вересня вісімдесят дев'ятого. Матеріали Установчого з'їзду Народного руху України за перебудову». Робота ілюструє процес організаційного оформлення НРУ, містить список делегатів, резолюції, постанови установчої конференції та інші програмні документи [27].

До збірника «Провісники свободи, державності і демократії» увійшли документальні матеріали Народного Руху України і ЦК Компартії України. Представлені виданням документи окреслюють зміст внутрішніх механізмів зародження українського опозиційного руху в останні роки існування СРСР, демонструють його внесок у ліквідацію політичної монополії КПРС [28].

У науково-документальному часописі «3 архівів ВУКЧ-ГПУ-НКВД-КГБ», № 2 за 2009 р. упорядниками О. Бажаном, О. Лошицьким опубліковані матеріали Управління «3» КДБ УРСР, управлінь КДБ у Житомирській, Львівській, Херсонській областях. Документи віддзеркалюють передумови виникнення Руху, висвітлюють напрями діяльності громадського об'єднання, відображають ставлення радянських спецслужб до масової організації, розкривають форми і методи протидії органів держбезпеки становленню НРУ за перебудову [29].

До 20-ї річниці незалежності України опубліковано збірник [30], до якого увійшли документальні матеріали, що відтворюють суспільно-політичне життя в Україні кінця 80-х рр. ХХ ст. Основу збірника складають документальні матеріали Галузевого державного архіву служби безпеки України, які охоплюють період 1986–1991 рр. Представлені в збірнику документи свідчать про розмах українського національно-демократичного руху кінця 1980-х та послідовну боротьбу з ним радянських органів безпеки.

На сьогодні опубліковано стенограми установчого, третього та четвертого з'їздів, зміст виступів доповідачів та ухвал. Ці видання є надзвичайно важливим джерелом для дослідження розвитку НРУ. Цікавим є аналіз текстів програми та статуту Руху, а також доповнень до них, які ухвалювалися з'їздами, позаяк вони характеризують кореляцію мети Руху та змін в його організаційній побудові. Стенограми з'їздів дають можливість охарактеризувати позицію як лідерів, так і членів НРУ з тих чи інших важливих питань [31].

Ще одним джерелом для вивчення динаміки опозиційного руху в Україні є видання «Політичні протести й інакودумство в Україні 1960–1990». Збірник вміщує значну кількість документів радянських органів держбезпеки – інформаційні повідомлення на адресу ЦК КПУ, доповідні записки, рішення засідань оперативних штабів МВС та КДБ УРСР, а також матеріали самвидаву. Робота репрезентує широку панораму суспільно-політичних процесів у регіонах республіки, допомагає прослідкувати прояви інакودумства та протестних настроїв населення як великих центрів спротиву (Київ, Львів, Одеса) так і на рівні райцентрів та сіл [32].

Окремою групою джерел для дослідження Миколаївського Руху слугують матеріали періодичних видань та преси. Вважаємо за доцільніше періодичні видання періоду 1989–1990 рр. поділити на дві групи: офіційні – засновані компартійними, радянськими, комсомольськими структурами та неофіційні (позацензурні, «неформальні»), що існували паралельно з державними ЗМІ до прийняття 12 червня 1990 р. Закону «Про пресу та інші засоби масової інформації». Першими виданнями, котрі систематично друкували інформацію щодо НРУ є газети «Радянська Україна» та «Літературна Україна». Зокрема, часопис «Літературна Україна» першим з-поміж республіканських газет опублікував проект програми НРУ за перебудову, а пізніше і затверджену програму НРУ та статут [33].

Ґрунтовний джерельний матеріал про організовані МКО НРУ мітинги, демонстрації, пікети, конференції, дати та місця їх проведення, зміст виступів, критику опонентів НРУ тощо, можна отримати із газет «Південна правда», «Южная правда», «Радянське Прибужжя» («Рідне Прибужжя»), «Вечерний Николаев», «Трибуна рабочего», «Контакт», «Прибузький вісник» та ін.

Зважаючи на політичну належність «Південної правди», «Вечернего Николаева» та «Трибуни рабочего» очевидно, що матеріали цих ЗМІ мали упереджений характер, слугували засобом дискредитації демократичних сил регіону. Відзначалася позиція видання Миколаївської обласної Ради «Радянське Прибужжя», журналісти якого достатньо прихильно ставилися до пропагованих Рухом ідей.

У контексті дослідження співпраці між крайовими організаціями різних областей України корисними є матеріали івано-франківських газет «Галичина», «Західний кур'єр» та Львівських «За вільну Україну», «Новий час» та ін.

Особливий інтерес викликають позацензурні видання 1989–1991 рр.: «Голос відродження», «Дзвін», «Поступ», «Голос Карпат», «Віче», «Вільне слово» та «Вісник Руху». Напівлегальний статус більшості друкованих органів осередків Руху обумовлює появу в публікаціях гострих критичних зауважень на адресу партійного керівництва. Ідейний зміст зазначених ЗМІ формувався під впливом громадських активістів, колишніх дисидентів, осіб які не мали іншої змоги висловити власне невдоволення політичним режимом.

Упродовж 1989–1991 рр. МКО НРУ видавала у Вільнюсі власну газету «Чорноморія». Журналісти видання торкалися питань екологічної ситуації, прав людини, зародження неформальних об'єднань Миколаївщини тощо. З 12 листопада 1993 р. друкованим органом МКО НРУ стає «Український Південь». Матеріали газети стосувалися поточної діяльності крайової та районних структур НРУ.

Серед часописів, що побачили світ вже в часи незалежності України слід назвати «Народну газету», «Раду» та «Час/time», в яких публікувалися заяви, ухвали, матеріали про з'їзди Руху, виступи лідерів та статті відомих діячів НРУ.

До джерел четвертої групи належать спогади перших рухівців, учасників національно-визвольної боротьби, іноземних гостей. Спомини активістів МКО НРУ опубліковані у газеті «Український Південь» у рубриці «До 20-річчя Руху» [34]. Окремою книгою були видані у 1999 р. спогади А. Іванюченка «Коли мужчині сорок років» [35]. Також у своїй книзі канадський письменник українського походження С. Горлач згадував про перебування на святі козацької слави у 1991 р., організованому Рухом на території Миколаївської області [36].

Отже, аналіз досліджуваної проблеми свідчить, що в процесі вивчення діяльності НРУ на Миколаївщині, його ролі у суспільно-політичному житті області важливого значення набувають питання джерельної бази, оскільки більшість матеріалів районних структур МКО НРУ зберігаються у приватних архівах активістів та є невпорядкованими. Враховуючи такий спосіб зберігання документів, виникає висока імовірність їх втрати.

Перспектива подальшого дослідження обумовлена потребою уточнення й розширення джерельного комплексу з історії Руху на Миколаївщині, зокрема його видової структури, утворення в місцевих архівах і бібліотеках відповідного науково-довідкового апарату, необхідністю систематизації матеріалів архівних фондів, що містять відомості про МКО НРУ.

Список використаних джерел

1. Шановська О. А. Джерельна база дослідження історії Народного Руху України // Інтелігенція і влада. 2003. Вип. 1. С. 182–189.
2. Овсієнко С. Л. Преса та видання приватного, індивідуального походження як джерело вивчення діяльності Народного Руху України в умовах внутрішньопартійної кризи (1997–2002 рр.) // Інтелігенція і влада. 2008. Вип. 14. С. 202–209.
3. Записки, довідки, інформації, листи, телеграми ЦК Компартії України до ЦК КПРС, відділів ЦК Компартії України, партійних, радянських органів, міністерств, відомств, наукових установ, громадських організацій про створення і діяльність неформальних об'єднань мітинги і збори громадськості, суспільно-політичний стан у республіці в її окремих регіонах та інші питання ідеологічної роботи. 13 січня 1989 р. – 10 квітня 1990 р. // ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2555. 259 арк.
4. Записки, довідки, інформація про створення і діяльності НРУ, реагування на установчий з'їзд НРУ // ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2557. 220 арк.; Пропозиції партійних органів і парткомів Компартії України Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської областей про підвищення ролі й активності первинних парторганізацій та до проекту статуту ЦК КП України. 1989–1990 рр. // ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2856. 134 арк.
5. Принципи та зміст діяльності Народного Руху України за перебудову. Проекти статутів та програма установчого з'їзду НРУ. Опитувальні анкети учасників з'їзду. Списки виступаючих на з'їзді, активістів Обласних організацій, які рекомендовані до керівних органів НРУ і для участі в роботі установчого з'їзду, зразок анкети учасника з'їзду. У справі є карта України, в областях яких проведені установчі збори руху і обрані Координаційні ради для проведення республіканського з'їзду Руху, короткий огляд прес-центру з публікаціями про з'їзд, список документів (виступів) до з'їзду. 1989 р. // ЦДАГО України. Ф. 270. Оп. 1. Спр. 5. 102 арк.
6. Ухвали Центрального проводу НРУ від 20 липня 1991 р. про участь Руху у виборах президента України. Протокол сесії великої Ради НРУ від 1 вересня 1991 р. про висування кандидатом на вибори президента України В. Чорновола. Коротка біографія В. Чорновола та інші документи, пов'язані з висуванням його кандидатури на вибори президента України 1 грудня 1991 р. (типограф. і марш. прим.). 20 липня 1991 р. – 22 жовтня 1991 р. // ЦДАГО України. Ф. 270. Оп. 1. Спр. 123. 24 арк.
7. Порядок

денний сесії Великої Ради НРУ 25 травня 1991 р., проекти ухвал, інші документи до сесії про виконання прийнятих ухвал, реєстровані листи членів Центрального проводу, членів Великої Ради від Секретаріату Ради націй і Ради колегій НРУ представників крайових організацій Руху, посвідчення делегатів, записки до президії (серед них від В. Чорновола) та інші робочі матеріали до сесій Великої Ради НРУ 25 травня та 30–31 серпня 1991 р. (маш. і рук. прим.). 25 травня 1991 р. – 31 серпня 1991 р. // ЦДАГО України. Ф. 270. Оп. 1. Спр. 111. 171 арк. 7. Листи трудових колективів окремих громадян, які надійшли до редакції газети «Літературна Україна» про підтримку проекту «Програми Народного Руху України за перебудову» з Миколаївської області. 19 лютого – 18 квітня 1989 р. // ЦДАГО України. Ф. 270. Оп. 1. Спр. 61. 52 арк. 8. Реєстр груп підтримки Народного Руху України, які надійшли до редакції газети «Літературна Україна» від областей України, союзних республік, з-за кордону. 1989 р. // ЦДАГО України. Ф. 270. Оп. 1. Спр. 17. 116 арк. 9. Документи про проведення нарад Президента України з представниками політичних партій і громадських організацій, проведення Всесвітнього форуму українців, конференції Народного Руху України та товариства «Україна-Росія» і ін. (статут, інформації, стенограми, листування). 21 лютого – 29 грудня 1992 р. // ЦДАВО України. Ф. 5233. Оп. 1. Спр. 19. 215 арк. 10. Установчі та організаційні документи Миколаївської обласної асоціації «Зелений світ» / протокол установчих зборів, програма, статут, списки членів. 22 вересня 1988 р. – 7 квітня 1990 р. // Держархів Миколаївської обл. Ф. Р-6077. Оп. 1. Спр. 1. 101 арк. 11. Списки членів обласної екологічної асоціації, її філій та комісій за 1989 р. // Держархів Миколаївської обл. Ф. Р-6077. Оп. 1. Спр. 2. 13 арк. 12. Відкриті листи членів обласної екологічної асоціації до колективу ВО «Екватор» про зупинення подальшого будівництва Південноукраїнської АЕС. 31 жовтня 1988 – 12 січня 1989 рр. // Держархів Миколаївської обл. Ф. Р-6077. Оп. 1. Спр. 3. 29 арк. 13. Пропозиції, рекомендації, матеріали до сесій Миколаївської обласної ради народних депутатів, підготовлені екологічною асоціацією. 5 жовтня 1988 – 14 серпня 1990 рр. // Держархів Миколаївської обл. (Державний архів Миколаївської області). Ф. Р-6077. Оп. 1. Спр. 8. 56 арк. 14. Резолюції мітингів, зборів мешканців, колективів підприємств, громадських організацій про заборону будівництва Ташлицького і Олександрійського водосховищ, 4–5 блоків Південноукраїнської АЕС та інше. 8 жовтня 1988 – 27 вересня 1990 рр. // Держархів Миколаївської обл. Ф. Р-6077. Оп. 1. Спр. 11. 30 арк. 15. Вирізки статей із газет членів обласної екологічної асоціації. 28 липня 1989 – 7 жовтня 1990 рр. // Держархів Миколаївської обл. Ф. Р-6077. Оп. 1. Спр. 12. 60 арк. 16. Довідки обкому партії, інформації партійних і радянських органів про виконання постанов бюро обкому Компартії України з питань гласності в роботі обласного комітету партії; підвищення політичної та економічної культури працівників; координації дій партійних органів з неформальними організаціями області. 19 квітня 1988 р. – 29 грудень 1989 р. // Держархів Миколаївської обл. Ф. П-7. Оп. 89. Спр. 163. 58 арк. Протокол XXV Миколаївської обласної партійної конференції від 25 травня 1990 року. Том перший. 25 травня 1990 // Держархів Миколаївської обл. Ф. П-7. Оп. 89. Спр. 196. 184 арк. 17. Довідки відділу організаційно-партійної та кадрової роботи обкому партії про виконання постанов секретаріату обкому Компартії України. Про роботу партійних організацій за твердженням тверезого способу життя в робітничих колективах; проведення референдуму з питання збереження союзу СРСР. 30 січня 1989 р. – 22 березень 1991 р. // Держархів Миколаївської обл. Ф. П-7. Оп. 89. Спр. 269. 22 арк. 18. Рішення постійної комісії з гласності, засобам масової інформації та зв'язків з громадськими організаціями. 28 вересня 1990 р. – 1 квітня 1992 р. // Держархів Миколаївської обл. Ф. Р-992. Оп. 12. Спр. 4746 «а». 34 арк. 19. Рішення і стенограма позачергової восьмої сесії обласної Ради народних депутатів двадцять першого скликання від 29 серпня 1991 р. // Держархів Миколаївської обл. Ф. Р-992. Оп. 12. Спр. 4832. 195 арк. 20. Протоколи окружних виборчих комісій про результати виборів і повторних виборів депутатів обласної Ради народних депутатів. 4 березня – 15 березня 1990 р. // Держархів Миколаївської обл. Ф. Р-992. Оп. 12. Спр. 4821. 190 арк. 21. Установчі документи Миколаївської крайової організації Народного Руху України 1989 р. // Архів Миколаївської крайової організації Народного Руху України (далі – АМКО НРУ) Ф.1. Оп. 1 Спр. 1. 127 арк. Протоколи засідання Миколаївської регіональної ініціативної групи по створенню Народного Руху за перебудову. 1989 р. // АМКО НРУ. Ф.1. Оп. 1 Спр. 2. 56 арк. Записки, довідки, інформації Миколаївської крайової організації Народного Руху України про протистояння тиску з боку компартійних, радянських органів Миколаївської області. 1990 р. // АМКО НРУ. Ф.1. Оп. 1 Спр. 3. 123 арк. 22. Парламентські вибори 1994 р. // АМКО НРУ. Ф.1. Оп. 1 Спр. 10. 126 арк. 23. Громадський комітет на підтримку Конституції України 1996 р. // АМКО НРУ. Ф.1. Оп. 1. Спр. 12. 134 арк. 24. Соціальний проект «Діти України» частина перша // АМКО НРУ. Ф.1. Спр.14. 103 арк. Молодий Рух // АМКО НРУ. Ф.1. Оп. 1. Спр. 16. 112 арк. 25. Збори Первомайського історико-просвітницького товариства «Меморіал» // Приватний архів активіста Первомайської районної організації Народного Руху України В. П. Кучеренка за 1994 р. 25 арк. Протокол № 4 Зборів Первомайської міської організації Народного Руху України. // Приватний архів активіста Первомайської районної організації Народного Руху України В. П. Кучеренка. 1 грудня 1996 р., 8 арк. Звернення голови Секретаріату Всеукраїнського громадського комітету В. Ковалю на підтримку нової Конституції України // Приватний архів активіста Первомайської районної організації Народного Руху України В. П. Кучеренка. 18 квітня 1996 р., 11 арк. 26. Русначенко А. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950 – початок 1990-х років: [монографія]. К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 1998. 720 с. 27. Три дні вересня вісімдесят дев'ятого: Матеріали Установчого з'їзду НРУ за перебудову. К.: Ред. щорічника «Україна. Наука і культура». 2000. 495 с. 28. Провісники свободи, державності і демократії: Документи і матеріали. До 20-ї річниці створення Народного Руху України / [упор. В. Лозицький, О. Бажан, С. Власенко, А. Кентій]

/ Національна академія наук України, Інститут історії України, Центральний державний архів громадських об'єднань України. К.: Інститут історії України НАН України, 2009. 454 с. 29. Становлення Народного Руху України (за документами Галузевого державного архіву Служби безпеки України та Державного архіву Тернопільської області) / [упор. О. Бажан, О. Лошицький] // З архівів ВУЧК – ГПУ – НКВД – КГБ: науковий і документальний журнал. № 2 (33). К.: Міжнародний фонд «Відродження», 2009. С. 206–327. 30. Шлях до незалежності: суспільні настрої в Україні кін. 80-х рр. XX ст. Документи і матеріали. До 20-ї річниці незалежності України / [упор. В. М. Даниленко, Н. Ф. Васильєва, С. А. Кокін, О. А. Лошицький, М. К. Смольницька, Л. Ф. Шепель, О. В. Янковська]. / Національна академія наук України, Інститут історії України НАН України; Галуzeвий державний архів Служби безпеки України. К.: Інститут історії України НАН України, 2011. 626 с. 31. III Всеукраїнські Збори Народного Руху України 28 лютого – 1 березня 1992 року. Стенографічний звіт. К., 1995. 351 с. IV Великі Збори Народного Руху України 4–6 грудня 1992 року. Стенографічний звіт. К.: Секретаріат Народного Руху України, 1993. 262 с. 32. Політичні протести й інакodomство в Україні (1960–1990): Документи і матеріали / Упор. В. М. Даниленко. К.: Смолоскип, 2013. 736 с. 33. Програма Народного Руху України за перебудову. З Установчого з'їзду Народного Руху України // Літературна Україна. 1989. № 39 (4344). 28 вересня. Статут Народного Руху України за перебудову // Літературна Україна. 1989. № 39 (4344). 28 вересня. 34. Іванюченко А. До 20-річчя Народного Руху України. Прапори єднання (спомин) // Український Південь. 2010. № 1. 1 листопада. 35. Іванюченко А. Коли чоловіки сорок років (вибране). Миколаїв, 1999. 125 с. 36. Горлач С. І так... я жив: спогади, есе. К.: Ярославів Вал, 2011. 320 с.

References

1. Shanovs'ka O.A. Dzherel'na baza doslidzhennya istoriyi Narodnoho Rukhu Ukrayiny [Source base for the study of the history of the People's Movement of Ukraine]. *Intelligentsia and government*. 2003. 1. P. 182–189. 2. Ovsiyenko S.L. Presa ta vydannya pryvatnoho, individual'nogo pokhodzhennya yak dzherelo vuvchennya diyal'nosti Narodnoho Rukhu Ukrayiny v umovakh vnutr'onopartiynoyi kryzy (1997–2002 rr.) [Press and publication of private, individual origin as a source of study of the activities of the People's Movement of Ukraine in conditions of intra-party crisis (1997–2002)]. *Intelligentsia and government*. 2008. 14. P. 202–209. 3. Zapysky, dovidky, informatsiyi, lysty, telehramy TsK Kompartiyi Ukrayiny do TsK KPRS, viddiliv TsK Kompartiyi Ukrayiny, partiynikh, radyans'kykh orhaniv, ministerstv, vidomstv, naukovykh ustanov, hromads'kykh orhanizatsiy pro stvorennya i diyal'nist' neformal'nykh ob'yednan' mitynlhy i zbory hromads'kosti, suspil'no-politychnyy stan u respubliksi v yiyi okremykh rehionakh ta inshi pytannya ideolohichnoyi roboty. 13 sichnya 1989 r. – 10 kvitnya 1990 r. // TsDAHO Ukrayiny (Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv hromads'kykh ob'yednan' Ukrayiny). F. 1. Op. 32. Spr. 2555. 259 ark. Zapysky, dovidky, informatsiya pro stavlennya do stvorennya i diyal'nosti NRU, reahuvannya na ustanovchyy z'yizd NRU. // TsDAHO Ukrayiny (Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv hromads'kykh ob'yednan' Ukrayiny). F. 1. Op. 32. Spr. 2557. 220 ark. Propozytisyi partiynykh orhaniv i partkomiv Kompartiyi Ukrayiny L'vivs'koyi, Mykolayivs'koyi, Odes'koyi, Poltav's'koyi, Rivnens'koyi, Sums'koyi oblastey pro pidvyschennya roli y aktyvnosti pervynykh partorhanizatsiy ta do proektu statutu TsK KP Ukrayiny. 1989–1990 rr. // TsDAHO Ukrayiny (Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv hromads'kykh ob'yednan' Ukrayiny). F. 1. Op. 32. Spr. 2856. 134 ark. 4. Pryntsypy ta zmist diyal'nosti Narodnoho Rukhu Ukrayiny za perebudovu. Proekty statutiv ta prohrama ustanovchoho z'yizdu NRU. Opytuval'ni ankety uchasykyv z'yizdu. Spysky vystupayuchykh na z'yizdi, aktyvistiv Oblasnykh orhanizatsiy, yakі rekomendovani do kerivnykh orhaniv NRU i dlya uchasti v roboti ustanovchoho z'yizdu, zrazok ankety uchasyka z'yizdu. U spravi ye karta Ukrayiny, v oblastiakh yakyykh provedeni ustanovchi zbory rukhu i obrani Koordynatsiyi rady dlya provedennya respublikans'koho z'yizdu Rukhu, korotkyy ohlyad pres-tsentru z publikatsiyamy pro z'yizd, spysok dokumentiv (vystupiv) do z'yizdu. 1989 r. // TsDAHO Ukrayiny (Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv hromads'kykh ob'yednan' Ukrayiny). F. 270. Op. 1. Spr. 5. 102 ark. 5. Ukhvaly Tsentral'noho provodu NRU vid 20 lypnya 1991 r. pro uchast' Rukhu u vyborakh prezydenta Ukrayiny. Protokol sesiyi velykoyi Rady NRU vid 1 veresnya 1991 r. pro vysuvannya kandydatom na vybory prezydenta Ukrayiny V. Chornovola. Korotka biohrafiya V. Chornovola ta inshi dokumenty, pov'yazani z vysuvannyam yoho kandydatury na vybory prezydenta Ukrayiny 1 hrudnya 1991 r. (typohraf. i marsh. prym.). 20 lypnya 1991 r. – 22 zhovtnya 1991 r. // TsDAHO Ukrayiny (Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv hromads'kykh ob'yednan' Ukrayiny). F. 270. Op. 1. Spr. 123. 24 ark. 6. Poryadok dennyy sesiyi Velykoyi Rady NRU 25 travnya 1991 r., proekty ukhval, inshi dokumenty do sesiyi pro vykonannya pryynyatykh ukhval, reyestrovani lysty chleniv Tsentral'noho provodu, chleniv Velykoyi Rady vid Sekretariatu Rady natsiy i Rady kolehiy NRU predstavnykyv krayovykh orhanizatsiy Rukhu, posvidchennya delehativ, zapysky do prezydiyi (sered nykh vid V. Chornovola) ta inshi robochi materialy do sesiy Velykoyi Rady NRU 25 travnya ta 30–31 serpnya 1991 r. (mash. i ruk. prym.). 25 travnya 1991 r. – 31 serpnya 1991 r. // TsDAHO Ukrayiny (Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv hromads'kykh ob'yednan' Ukrayiny). F. 270. Op. 1. Spr. 111. 171 ark. 7. Lysty trudovykh kolektyviv okremykh hromadyan, yakі nadiyshly do redaktsiyi hazety «Literaturna Ukrayina» pro pidtrymku proektu «Prohramy Narodnoho Rukhu Ukrayiny za perebudovu» z Mykolayivs'koyi oblasti. 19 lyutoho – 18 kvitnya 1989 r. // TsDAHO Ukrayiny (Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv hromads'kykh ob'yednan' Ukrayiny). F. 270. Op. 1. Spr. 61. 52 ark. 8. Reyestr hrup pidtrymky Narodnoho Rukhu Ukrayiny, yakі nadiyshly do redaktsiyi hazety «Literaturna Ukrayina» vid oblastey Ukrayiny, soyuznykh respublik, z-za kordonu. 1989 r. // TsDAHO Ukrayiny (Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv hromads'kykh ob'yednan' Ukrayiny). F. 270. Op. 1. Spr. 17. 116 ark. 9. Dokumenty pro provedennya narod Prezydenta Ukrayiny z predstavnykamy politychnykh partiy i hromads'kykh orhanizatsiy, provedennya Vsesvitn'oho forumu ukrayintsiv,

konferentsiyi Narodnoho Rukhu Ukrayiny ta tovarystva «Ukrayina-Rosiya» i in. (statut, informatsiyi, stenohrama, lystuvannya). 21 lyutoho – 29 hrudnya 1992 r. // TsDAVO Ukrayiny (Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnya Ukrayiny). F. 5233. Op. 1. Spr. 19. 215 ark. 10. Ustanovchi ta orhanizatsiyni dokumenty Mykolayivs'koyi oblasnoyi asotsiatsiyi «Zelenyy svit» / protokol ustanovchykh zboriv, prohrama, statut, spysky chleniv. 22 veresnya 1988 r. – 7 kvitnya 1990 r. // Derzharkhiv Mykolayivs'koyi obl. (Derzhavnyy arkhiv Mykolayivs'koyi oblasti). F. R-6077. Op. 1. Spr. 1. 101 ark. 11. Spysky chleniv oblasnoyi ekolohichnoyi asotsiatsiyi, II filiy ta komisii za 1989 r. // Derzharkhiv Mykolayivs'koyi obl. (Derzhavnyy arkhiv Mykolayivs'koyi oblasti). F. R-6077. Op. 1. Spr. 2. 13 ark. 12. Vidkryti lysty chleniv oblasnoyi ekolohichnoyi asotsiatsiyi do kolektyvu VO «Ekvator» pro zupynnnya podal'sho budivnytstva Pivdennoukrayins'koyi AES. 31 zhovtnya 1988 – 12 sichnya 1989 rr. // Derzharkhiv Mykolayivs'koyi obl. (Derzhavnyy arkhiv Mykolayivs'koyi oblasti). F. R-6077. Op. 1. Spr. 3. 29 ark. 13. Propozytsiyi, rekomendatsiyi, materialy do sesiy Mykolayivs'koyi oblasnoyi rady narodnykh deputativ, pidgotovleni ekolohichnoyi asotsiatsiyeyu. 5 zhovtnya 1988 – 14 serpnya 1990 rr. // Derzharkhiv Mykolayivs'koyi obl. (Derzhavnyy arkhiv Mykolayivs'koyi oblasti). F. R-6077. Op. 1. Spr. 8. 56 ark. 14. Rezolyutsiyi mitynhiv, zboriv meshkantsiv, kolektyviv pidpryemstv, hromads'kykh orhanizatsiy pro zaboronu budivnytstva Tashlyts'koho i Oleksandriys'koho vodoshkovyshch, 4–5 blokiv Pivdennoukrayins'koyi AES ta inshe. 8 zhovtnya 1988 – 27 veresnya 1990 rr. // Derzharkhiv Mykolayivs'koyi obl. (Derzhavnyy arkhiv Mykolayivs'koyi oblasti). F. R-6077. Op. 1. Spr. 11. 30 ark. 15. Vyrizky statey iz hazet chleniv oblasnoyi ekolohichnoyi asotsiatsiyi. 28 lypnya 1989 – 7 zhovtnya 1990 rr. // Derzharkhiv Mykolayivs'koyi obl. (Derzhavnyy arkhiv Mykolayivs'koyi oblasti). F. R-6077. Op. 1. Spr. 12. 60 ark. 16. Dovidky obkomu partiyyi, informatsiyi partiynoykh i radyans'kykh orhaniv pro vykonannya postanov byuro obkomu Kompartiiy Ukrayiny z pytan' hlasnosti v roboti oblasnoho komitetu partiyyi; pidvyshchennya politychnoy ta ekonomichnoyi kul'tury pratsivnykiv; koordynatsiyi diy partiynoykh orhaniv z neformal'nymy orhanizatsiyamy oblasti. 19 kvitnya 1988 r. – 29 hruden' 1989 r. // Derzharkhiv Mykolayivs'koyi obl. (Derzhavnyy arkhiv Mykolayivs'koyi oblasti). F. P-7. Op. 89. Spr. 163. 58 ark. Protokol XXV Mykolayivs'koyi oblasnoyi partiynoy konferentsiyi vid 25 travnya 1990 roku. Tom pershyy. 25 travnya 1990 // Derzharkhiv Mykolayivs'koyi obl. (Derzhavnyy arkhiv Mykolayivs'koyi oblasti). F. P-7. Op. 89. Spr. 196. 184 ark. 17. Dovidky viddilu orhanizatsiyno-partiynoyi ta kadrovoyi roboty obkomu partiyyi pro vykonannya postanov sekretariatu obkomu Kompartiiy Ukrayiny. Pro robotu partiynoykh orhanizatsiy za tverdzhenniam tverezoho sposobu zhyttya v robitnychykh kolektyvakh; provedennya referendumu z pytannya zberezhennya soyuzu SRSR. 30 sichnya 1989 r. – 22 berezen' 1991 r. // Derzharkhiv Mykolayivs'koyi obl. (Derzhavnyy arkhiv Mykolayivs'koyi oblasti). F. P-7. Op. 89. Spr. 269. 22 ark. 18. Rishennya postiynoyi komisii z hlasnosti, zasobam masovoyi informatsiyi ta zv'yazkiv z hromads'kymy orhanizatsiyamy. 28 veresnya 1990 r. – 1 kvitnya 1992 r. // Derzharkhiv Mykolayivs'koyi obl. (Derzhavnyy arkhiv Mykolayivs'koyi oblasti). F. R-992. Op. 12. Spr. 4746 «a». 34 ark. 19. Rishennya i stenohrama pozacherhovoyi vos'moyi sesiyi oblasnoyi Rady narodnykh deputativ dvadtsyat' pershoho sklykannya vid 29 serpnya 1991 r. // Derzharkhiv Mykolayivs'koyi obl. (Derzhavnyy arkhiv Mykolayivs'koyi oblasti). F. R-992. Op. 12. Spr. 4832. 195 ark. 20. Protokoly okruzhnykh vyborchykh komisii pro rezul'taty vyboriv i povtornykh vyboriv deputativ oblasnoyi Rady narodnykh deputativ. 4 bereznya – 15 bereznya 1990 r. // Derzharkhiv Mykolayivs'koyi obl. (Derzhavnyy arkhiv Mykolayivs'koyi oblasti). F. R-992. Op. 12. Spr. 4821. 190 ark. 21. Ustanovchi dokumenty Mykolayivs'koyi krayovoyi orhanizatsiyi Narodnoho Rukhu Ukrayiny 1989 r. // Arkhiv Mykolayivs'koyi krayovoyi orhanizatsiyi Narodnoho Rukhu Ukrayiny (AMKO/NRU) F.1. Op. 1 Spr. 1. 127 ark. Protokoly zasidannya Mykolayivs'koyi rehional'noyi initsiatyvnoyi hrupy po stvorennyu Narodnoho Rukhu za perebudovu. 1989 r. // Arkhiv Mykolayivs'koyi krayovoyi orhanizatsiyi Narodnoho Rukhu Ukrayiny (AMKO/NRU) F.1. Op. 1 Spr. 2. 56 ark. Zapsyky, dovidky, informatsiyi Mykolayivs'koyi krayovoyi orhanizatsiyi Narodnoho Rukhu Ukrayiny pro protystoyannya tysku z boku kompartiiynykh, radyans'kykh orhaniv Mykolayivs'koyi oblasti. 1990 r. // Arkhiv Mykolayivs'koyi krayovoyi orhanizatsiyi Narodnoho Rukhu Ukrayiny (AMKO/NRU) F.1. Op. 1 Spr. 3. 123 ark. 22. Parlament-s'ki vybory 1994 r. // Arkhiv Mykolayivs'koyi krayovoyi orhanizatsiyi Narodnoho Rukhu Ukrayiny (AMKO/NRU) F.1. Op. 1 Spr. 10. 126 ark. 23. Hromads'kyy komitet na pidtrymku Konstytutsiyi Ukrayiny 1996 r. // Arkhiv Mykolayivs'koyi krayovoyi orhanizatsiyi Narodnoho Rukhu Ukrayiny (AMKO/NRU) F.1. Op. 1. Spr. 12. 134 ark. 24. Sotsial'nyy proekt «Dity Ukrayiny» chastyna persha // Arkhiv Mykolayivs'koyi krayovoyi orhanizatsiyi Narodnoho Rukhu Ukrayiny (AMKO/NRU) F.1. Spr.14. 103 ark. Molody Rukh // Arkhiv Mykolayivs'koyi krayovoyi orhanizatsiyi Narodnoho Rukhu Ukrayiny (AMKO/NRU) F.1. Op. 1. Spr. 16. 112 ark. 25. Zbory Pervomays'koho istoryko-prosvitnyts'koho tovarystva «Memorial» // Pryvatnyy arkhiv aktyvista Pervomays'koyi rayonnoyi orhanizatsiyi Narodnoho Rukhu Ukrayiny V. P. Kucherenka za 1994 r.. 25 ark. Protokol 4 Zboriv Pervomays'koyi mis'koyi orhanizatsiyi Narodnoho Rukhu Ukrayiny. // Pryvatnyy arkhiv aktyvista Pervomays'koyi rayonnoyi orhanizatsiyi Narodnoho Rukhu Ukrayiny V. P. Kucherenka. 1 hrudnya 1996 r., 8 ark. Zvernennya holovy Sekretariatu Vseukrayins'koho hromads'koho komitetu V. Kovalya na pidtrymku novoyi Konstytutsiyi Ukrayiny // Pryvatnyy arkhiv aktyvista Pervomays'koyi rayonnoyi orhanizatsiyi Narodnoho Rukhu Ukrayiny V. P. Kucherenka. 18 kvitnya 1996 r., 11 ark. 26. Rusnachenko A. Natsional'no-vyzvol'nyy rukh v Ukrayini: seredyna 1950 – pochatok 1990-kh rokiv [National liberation movement in Ukraine: mid 1950 – early 1990s]. K.: View of them. Elena Teligi, 1998. 720 p. 27. Try dni veresnya visimdesyat dev'yatoho: Materialy Ustanovchoho z'yizdu NRU za perebudovu [Three days of September, the eightieth ninth: Materials of the Constituent Congress of the Rukh for the restructuring] K.: Ed. yearbook «Ukraine. Science and Culture». 2000. 495 p. 28. Provisnyky svobody, derzhavnosti i demokratsiyi: Dokumenty i materialy. Do 20-yi richnytsi stvorennya Narodnoho Rukhu Ukrayiny [Advocates of freedom, statehood and democracy: Documents and

materials. To the 20th anniversary of the creation of the People's Movement of Ukraine] [emph. V. Lozitsky, O. Bazhan, S. Vlasenko, A. Kenty]. / National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of History of Ukraine, Central State Archive of Public Associations of Ukraine. K.: Institute of Ukrainian History of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2009. 454 p. 29. Stanovlennya Narodnoho Rukhu Ukrayiny (za dokumentamy Haluzevoho derzhavnogo arkhivu Sluzhby bezpeky Ukrayiny ta Derzhavnogo arkhivu Ternopil's'koyi oblasti) [Formation of the People's Movement of Ukraine (according to the documents of the Branch State Archive of the Security Service of Ukraine and the State Archive of the Ternopil Oblast)]. From the archives of VUCHK – GPU – NKVD – KGB: scientific and documentary magazine. No. 2 (33). K.: International Renaissance Foundation, 2009. P. 206–327. 30. Shlyakh do nezalezhnosti: suspil'ni nastroyi v Ukrayini kin. 80-kh rr. XX st. Dokumenty i materialy. Do 20-yi richnytsi nezalezhnosti Ukrayiny [The Way to Independence: Public Sentiments in Ukraine 80s of the twentieth century. Documents and materials]. To the 20th anniversary of Ukraine's independence [emph. V. M. Danilenko, N. F. Vasiliev, S. A. Kokin, A. A. Loshitsky, M. K. Smolnitskaya, L. F. Shepel, A. V. Yankovskaya]. / National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine; Branch State Archive of the Security Service of Ukraine. K.: Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2011. 626 p. 31. III Vseukrayins'ki Zbory Narodnoho Rukhu Ukrayiny 28 lyutoho – 1 bereznya 1992 roku. Stenografichnyy zvit [The Third All-Ukrainian Assembly of the People's Movement of Ukraine from February 28 to March 1, 1992. Stencil report]. K., 1995. 351 p. IV Velyki Zbory Narodnoho Rukhu Ukrayiny 4–6 hrudnya 1992 roku. Stenografichnyy zvit [IV Great People's Rukh of Ukraine, December 4–6, 1992. Stencil report]. K.: Secretariat of the People's Movement of Ukraine, 1993. 262 p. 32. Politychni protesty y inakodumstvo v Ukraini (1960–1990): Dokumenty i materialy [Political protests and dissent in Ukraine (1960–1990): Documents and materials]. / Stress. VM Danilenko K.: Smoloskyp, 2013. 33. Prohrama Narodnoho Rukhu Ukrayiny za perebudovu. Z Ustanovchoho zyzidu Narodnoho Rukhu Ukrayiny [Program of the People's Movement of Ukraine for restructuring. From the Constituent Congress of the People's Movement of Ukraine]. Literary Ukraine. 1989. No. 39 (4344). September 28. Statut Narodnoho Rukhu Ukrayiny za perebudovu [Statute of the People's Movement of Ukraine for the reorganization]. Literary Ukraine. 1989. No. 39 (4344). September 28. 34. Ivanyuchenko A. Do 20-richchya Narodnoho Rukhu Ukrayiny. Prapory yednannya (spomyn) [To the 20th anniversary of the People's Movement of Ukraine. Unification flags (remembrance)] // Ukrainian South. 2010. No. 1. November 1. 35. Ivanyuchenko A. Koly muzhchyni sorok rokiv (vybrane) [When a man is forty years old (selected)]. Mykolaiv, 1999. 125 p. 36. Horlach S. I tak... ya zhyv: spohady, ese [And so ... I lived: memories, essay]. K.: Yaroslavov Val, 2011. 320 p.

Andriy Kozhanov, Olena Shypotilova

THE SOURCE BASE OF RESEARCH ON THE HISTORY OF THE NARODNY RUKH OF UKRAINE IN THE TERRITORY OF MYKOLAIV REGION (1989–1996)

The article is analyzed the source base of the research of the history of the Narodny Rukh of Ukraine on the territory of the Mykolayiv region, an attempt was made to initial systematization and classification of available sources, to clarify the specificity and degree of reliability of the information provided. It has been established that the problem of the birth and activity of MKO/NRU is sufficient source provision.

Key words: Rukh, Mykolaivsky regional organization of the NRU, rukhists, sources, documents.